

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést újból megnyitom. Kérem a t. képviselő urat, szíveskedjék beszédét folytatni.

Polónyi Géza: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Azt mondtam az imént, hogy Kovácsévics t. képviselőtársam beszédétől búcsúzom; rektifikálnom kell azonban ezt az állítástomat, vissza fogok még térni a vasutasokra vonatkozó nyelvkérdés szempontjából a t. képviselő úr beszédének egy nem éppen érdektelen és nem jelentéktelen részére. Most azonban, t. képviselőház, én oda konkludálok, hogy ha a magyar törvényhozás színe előtt soha semmiféle más adat nem feküdt volna, mint Kovácsévics tisztelt képviselőtársunknak tegnap elmondott beszéde, hát abból a mostanig kormányzott szabadelvű pártnak vád alá helyezését megkonstruálni nagyon könnyű mesterség. De megnyugtató számra szolgál, t. képviselőház, az, hogy a tegnapi nap folyamán, éspedig illetékes egyének részéről tapasztaltam, hogy akkor, mikor a fiumei kérdés szempontjából a t. képviselő úr ezt a helytelen elméletét felállította, sűrűn találkoztunk tiltakozásokkal, amelyek mindenesetre becsesek és értékesek maradnak előttünk.

C

1904 jún. 28

Gr. Khuen-Héderváry Károly beszéde a horvát kérdéstről az 1904. évi költségvetési vitában

Képv. Napló, 1901—1906, XXVI. 110—114. l.

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*) Az előttem szóló t. képviselő úr beszédének egy részét nem hagyhatom megjegyzés nélkül, nemcsak azért, mert személyem iránt tartozom ezzel; nemcsak az állás miatt is, melyet e pillanatban viselek, hanem azért is, mert tartozom ezzel a t. háznak, az egész nemzetnek, amennyiben a t. képviselő úr olyan vádakhoz hozott fel ellenem, melyeket ha be tud bizonyítani, és amelyeket ha én meg nem tudok cáfolni, olyanoknak kell tartani, amelyek lehetlenné teszik azt, hogy ezen a helyen tovább üljek. (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*)

Én, t. ház, nem fogadom el a t. képviselő úr beszédének sem azon részét, amelyben engem jóakaratóval tisztelt meg, sem azon részét, melyben különösen báni állásomban való viselkedésemről mondja el ítéletét (*Halljuk! Halljuk!*); mert nem szoktam dicsekedni mások tollával, illetőleg, mert nem fogadok el főképp akkor dicséretet, mikor az engem nem illet meg. (*Helyeslés jobbfelől.*) A t. képviselő úr ugyanis azt mondta, hogy én miniszterelnökségem idején olyan praxist hoztam volna be a közös hivatalokkal való levelezésben, amely eddig fenn nem állott, és amely oly újítás, aminek ő nagyon örvend.

Polónyi Géza: A lapok is közölték! Nem praxist hozott be, hanem átíratot intézett. (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*)

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Csak azon kijelentésre szoritkozom, hogy én semmi újítást sem kezdeményeztem ezen a téren. Beértem azzal, hogy folytassam azon gyakorlatot, melyet az eddigi hazafias magyar kormányok követtek. (*Zaj a baloldalon. Felkiáltások: Német nyelven?*)

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Én is magyarul leveleztem a közös hivatalokkal (*Mozgás a baloldalon*), és így nincs több érdemem, mint amennyi érdemük van azon kormányférfiaknak, akik előttem kezelték ezen ügyeket. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A t. képviselő úr beszédének további részében rátért arra, hogy nem volt megelégedve működésemmel.

Polónyi Géza: Kovácsévics sincs megelégedve. (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Gajary Géza: Azt majd elvégzi Kovácsévics! (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*)

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Először a granicsár fogalmával mulattatta a t. házat, amennyiben annak etimológiai és egyéb jelentőségét akarta nekünk kifejteni. Én nem akarom a t. házat azzal untatni, hogy a magam személyének genealógiáját itt elmondjam. Elég azt hangsúlyoznom, hogy — gondolom ezzel nem is kell hivatkoznom — én mindig és mindenütt, ahol voltam, mindenkor a magyar nemzet tagjának vallottam magam. (*Éljenzés jobbfelől.*) Tettem ezt nemcsak itt, hanem Horvátországban is. (*Éljenzés a jobboldalon.*) Ez azonban nem zárta ki azt, hogy azon érdekeket, melyeknek ápolása rám volt bízva a törvény értelmében, Horvátország érdekében is képviseljem. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A t. képviselő úr azonban a „granicsárnak” olyan fogalmát adta, amelyet egyenesen rám alkalmazott, mintha én volnék képviselője azon irányzatnak, amely a granicsár fogalmát mint gyűlöletet állította a magyar közönség elé. Igaza volna a képviselő úrnak, ha úgy állana a dolog, mint ahogy ő állította. Hogy azonban rám bizonyítsa a t. képviselő úr azt, hogy én képviseltem azt az irányzatot, amelynek gyűlöletességét ő joggal mutatta itt ki, felhozott olyan tényeket, amelyeket kénytelen vagyok megcáfolni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Először is az én viselkedésem az egyházpolitikai küzdelmek alkalmával úgy tüntette fel, mintha én mint exponense léptem volna fel nem tudom miféle bécsi köröknek, hogy meggátoljam az akkori nemzeti politikának érvényesülését. Figyelmeztetem azután a t. képviselő urat arra, és ha időt vesz magának a naplóból kikeresni, hogy mi történt, de az akkori újságokból is megtudhatja, amit én most fel fogok frissíteni, hogy nem áll az, mintha én bármikor is kiküldettem volna oly célzathál, hogy a magyar nemzeti politikát meggátoljam. (*Úgy van! jobbfelől.*) Abban az időben, vagyis 1894. június havában, mikor kormánykrízis állott be, és a felséges úr engem felhívatott, hogy tanácsomat meghallja, első dolgom az volt, hogy az akkori miniszterelnökhöz, Wekerle Sándorhoz mentem, megtudandó, hogy tulajdonképp miért hívatott Őfelsége, és csak miután ő velem beszéltem volt a dolog, mentem Őfelségének parancsát kikérni. (*Úgy van! jobbfelől.*)

Akkor is — hivatkozom a volt miniszterelnökre — azt tanácsoltam neki, hogy attól a lépéstől, amelyet tenni szándékozott, hogy ti. a főrendiház pairschub útján kényszeríttessék oda, hogy a képviselőház által már elfogadott egyházpolitikai törvényeket ő is elfogadja, álljon el, mert meggyőződésem szerint a főrendiház anélkül is meg fogja azokat szavazni bizonyos idő múlva. És amidőn ezeket a Felsőháznak is elmondottam, akkor, miután ez volt becsületes hitem, midőn Őfelsége fel szólított, hogy ennek érvényt szerezzek, el kellett vállalnom a megbízatást, és ezért jöttem le, hogy biztosítsam az egyházpolitikai törvényeknek a főrendiházban való keresztülvitelét. (*Hosszan tartó élénk eljenzés a jobboldalon.*)

Molnár Jenő: Szóval: a királynak a magyar miniszterelnökön kívül volt még egy külön tanácsadója. (*Zaj a jobboldalon.*)

Nyegre László: Ne magyarárgasson! (*Mozgás balfelől.*)

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Mivel pedig — nem akarom felemlíteni az okokat, hogy miért — személyem akadálya volt ezen keresztülvitelnek, félreállottam ugyan, de siettem a kormány mellé, hogy biztosítsam azon eredményt, amelyre magam is vállalkoztam. (*Élénk helyeslés és eljenzés a jobboldalon.*) Emlékeztetem a t. képviselő urat — méltóztassék az akkori időben megjelent lapokat átnézni —, bizonyos helyről a Horvátországból a főrendiházba kiküldött tagoknak szavazatát nekem hányták szememre, és nekem imputálták azt, hogy ezeknek szavazata döntötte el a főrendiházban az egyházpolitikai javaslatok elfogadását.

B. Kaas Ivor: Úgy van! Elég baj, elég hiba ez az országra nézve. (*Élénk derűtség a jobboldalon.*)
Gajáry Géza: Ez a vádnak éppen az ellenkezője!

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Ezen históriailag előadott tényállás alapján mondhatom, mégpedig jogosan, hogy akkor sem voltam a magyar nemzeti politikának az útjában, hanem segítettem annak megvalósítását. (*Éljenzés a jobboldalon.*)

A másik vád, amelyet a t. képviselő úr ellenem emel, abból áll (*Zaj balfelől. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!*), hogy Bánffy Dezső miniszterelnök, belátván, hogy az én működésem, amelyet mint bán Horvátországban kifejtettem, káros a magyar nemzeti politika szempontjából, kész volt

lemondását beadni, vagy be is adta azt. Igen csodálkozom a t. képviselő úrnak ezen a kijelentésén; ma hallottam ezt először. Annyival inkább csodálkozom ezen, mert ismerve báró Bánffy Dezső volt miniszterelnök úr egyenes karakterét, azt hiszem, én lettem volna az első, akinek ezt tudomására adta volna (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*); mert mielőtt a Felségnek az én viselkedésem miatt beadta volna a lemondását, bizonyosan nekem hozta volna szóba azon politikát, amelyet nem helyeselt. Ezzel szemben pedig bátran állíthatom, hogy amidőn én jutottam abba a helyzetbe, hogy én adjam be báró Bánffy Dezső miniszterelnök úrnak a lemondásomat, ő azt nem fogadta el, sőt kért, hogy hivatalomat továbbra is vigyem. (*Helyeslés jobbfelől. Zaj és ellentmondások a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!*) Én, t. ház, Bánffy Dezső miniszterelnök hivataloskodásának utolsó napjáig is úgy éreztem, hogy nemcsak politikai, hanem személyi bizalmát is bírom. Éppen ezért csodálkozom, hogy az igen t. képviselő úr ilyen dolgokkal áll elő, amelyekről nekem tudomásom nem volt, és amelyekről módomban lett volna tudomással bírni; mert ha nem feleltem volna meg azon felelősségteljes állásban, meg vagyok róla győződve, a magyar miniszterelnök igazán nem tűrt volna meg. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*)

B. Kaas Ivor: Erre majd Bánffynak kell felelni! . . .

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: A harmadik vád, amelyet a t. képviselő úr ellenem felhozott (*Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*) az, hogy a parlamenti bizottság jelentése még le nem tárgyalatott. Ha azonban valamiben ártatlan vagyok, úgy mindenesetre ebben vagyok az, mert ha tőlem függött volna, ezen ügy már régen letárgyalatott volna. Tanúm erre éppen a miniszterelnök úr, hogy mielőtt beléptem a kabinetbe, magam kértem, hogy ezen ügy rendeztessék. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Ez lett volna az én érdekem. De miután a miniszterelnök úr közérdekből kívánta, hogy a kabinetbe belépjek, én a közérdek szempontjából személyes érdekemet elejtettem. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Lengyel Zoltán: A pénzosztogatás közérdek! (*Zaj.*)

Elnök: Mit méltóztatott mondani a képviselő úrnak? (*Zaj!*)

Lengyel Zoltán: Hogy a pénzosztogatás közérdek!

Elnök: Kire méltóztatott ezt vonatkoztatni? (*Halljuk!*)

Lengyel Zoltán: Majd ha alkalom lesz rá, elmondom, hogy a t. elnök úr is tudja. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.*)

Elnök: Én ez ellen tiltakozom, és a képviselő urat ezen kifejezésért rendreutasítom. (*Helyeslés jobbfelől. Halljuk! Halljuk!*)

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: A t. képviselő úr még egy általános vádat is emelt ellenem, amennyiben a Horvátországban való kormányzásom idejének gyümölcsként odaállította a horvát nemzetnek a magyar nemzet elleni gyűlölséget, amelyet én neveltem. Igen nehéz állítással csak állítást szembeállítani!

Polónyi Géza: Tanúm van rá, Kovácsévics!

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Én azonban mégis tényekre hivatkozom. (*Halljuk! Halljuk!*) Ha ez így volna, akkor a horvát nemzetet képviselő többség nem fogadhatná el azon álláspontot, melyet elfoglalt nemcsak ma, hanem 20 éven keresztül, és amely szerint a magyar nemzettel való viszony alapelveül az 1868-i törvényt fogadta el, és ezt minden rágalmak, kellemetlenségek, nehézségek dacára is vallotta, sőt, ha kellett, küzdött és szenvedett érte. (*Igaz! Úgy van! jobbfelől.*) Ezt a horvát nemzetet képviselő többséget kellene tehát tulajdonképpen szem előtt tartanunk, midőn egy nemzetnek gondolkodásáról, viszonyairól beszélünk, nem pedig azon igen szomorú jelenségeket, melyeknek magam is tanúja voltam, de amelyek mégiscsak sporadikusak, és amelyekről magam is beismerem, hogy utóbbi időben növekedtek, azonban — amint ezt már elmondtam — ennek nem politikai, hanem inkább pénzügyi kérdés volt a tulajdonképpeni oka. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*)

A t. képviselő úr általánosságban azt is mondotta, hogy Horvátországban meggyalázták a magyar nemzetet, meggyalázták a magyar zászlót. Ámde mi volt ennek következménye? Nem volt-e Horvátországban az ottani többség az, mely a magyar zászló védelmére kelt, nem is szólva a horvát

kormányról, melynek kötelessége volt, hogy ezt megtegye, és amely ezt minden esetben meg is tette. (*Helyeslés jobbról és középen.*)

Azt mondta aztán vádképpen a t. képviselő úr a horvát nemzet és a horvát kormány ellen, hogy idegen érdekeket szolgáltak most, a legutóbbi időben is azzal, hogy kieszközölték, hogy a horvát egyetemet végzett ifjak Ausztriában neveltesse.

Polónyi Géza: Hogy az államvizsga akceptáltassék!

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Erre az a megjegyzésem, hogy sem az én időmben, sem ma a horvát kormány vagy horvát egyetem ezt nem kereste. (*Úgy van! jobbfelől.*) A dolog ugyanis így történt. (*Halljuk! Halljuk!*) Dalmáciában a horvát ifjúság, a szülők és a közvélemény követelték, hogy az ottani ifjúság tanulmányainak megkönnyítése végett a horvát egyetemet látogathassa. Az osztrák kormány ezt mind ez ideig nem engedte meg, és nem ismerte el az ott letett vizsgát a közszolgálatba való belépés alapjául, ami örökös panaszt keltett. A dalmáciai ifjúság nevelésének ez a belviszonya érlelte meg az osztrák kormány azon elhatározását, hogy ő maga adja meg azon könnyítéseket a Horvátországban végző dalmáciai jogászoknak, amelyek szükségesek ahhoz, hogy őket is felvehessék a közszolgálatba. Ez az osztrák kormánynak oly önálló rendelkezése, amelyhez a horvát kormánynak vagy egyetemnek legkisebb köze sincs. (*Úgy van! jobbfelől.*)

Igaz lett volna azonban a t. képviselő úrnak, ha a horvát egyetemen rendezték volna úgy be a tanítást, hogy az az osztrák érdekeknek megfeleljen. De ez sem történt. Éppen azért, mert ez nem történt, kívánták meg azoktól a zágrábi egyetemen végzett fiatalemberektől, hogy ha Ausztriában óhajtának alkalmazást elnyerni, tegyenek pót vizsgát, amire szükség nem volna, ha a horvát egyetem az osztrák kormánnyal megegyezett volna, hogy minő elbánásban részesüljenek a horvát ifjak. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Én, t. ház, ezekkel csak vissza akarom utasítani azon vádat, mintha — és most nem a horvát kormányról beszélek — a horvát közvélemény kereste volna az összeköttetést az osztrák kormánnyal a magyar állam rovására. Ez nem történt meg. (*Úgy van! jobbfelől.*)

Hogy a t. képviselő úr mégis az ottani hangulatról és kormányzatról kellő fogalmat nyerjen — csak azért szólok ma, mert oly sokáig voltam ott az ügyek élén, és azért gondolom, felvilágosítással tartozom (*Helyeslés.*), rátérek beszédének arra a részére, amidőn a többi közt felemlíti azt, hogy Horvátországban ma is érvényben van az osztrák büntető törvénykönyv. Ez tény. De nem tudja a t. képviselő úr azt, amit én igenis tudok, hogy évek óta arra törekszik a horvát kormány, hogy a magyar büntető törvénykönyvet ottan érvényre juttassa, recipiáltassa. És ha ez eddig nem történt meg, ennek az az oka, hogy a magyar büntető törvénykönyv is bizonyos revízióknak és reformnak fog alávetettni. (*Úgy van! jobbfelől.*) Azért nem akarta a horvát kormány azt ott behozni addig, amíg annak reformja itt meg nem történt. (*Helyeslés jobbfelől.*) De összeköttetésben maradt a horvát igazságügyi kormány a magyar igazságügyi minisztériummal; minden tanulmány, amely a magyar igazságügy-minisztériumban az utóbbi időkben készült, a horvát kormány kérelmére oda beszolgáltattott, külön referens is bízott meg évek óta ezen ügynek tanulmányozásával, és meg vagyok győződve, hogy ha megérett a dolog, az más megoldást nem nyerhet, mint azt, hogy a horvát büntető törvénykönyv a magyar büntető törvénykönyvhöz fog simulni. (*Helyeslés jobbfelől.*) . . .

A t. képviselő úr azután a horvát papságról szólva megemlékezett (*Halljuk! Halljuk! balfelől.*) Kovácsévics István volt főispán beszédjéről. Én szerencsés voltam Kovácsévics István képviselő urat, aki évek hosszú során át éppen az én kormányzásom alatt volt főispánja Zágráb vármegyének, nemcsak politikai, hanem személyes barátaim közé is sorozhatni, s mondhatom, hogy az ő egyenes és bátor felszólalása itt a házban nem szokatlan előttem, mert éppen ilyen hangon beszélt a horvát országgyűlésen is. (*Éljenez a jobboldalon.*) És én tagadom azon feltevést, amelyből a t. képviselő urak kiindultak, hogy ezért Kovácsévics István, a volt főispán és a mostani képviselő, nem volt populáris ember Horvátországban; ellenkezőleg . . .

Szatmári Mór: Nem is populárisak ott a nemzeti pártiak. (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: . . . ellenkezőleg, populáris ember volt, egész pozitív alakban mondom, hogy jól megértsek; pedig ez nem volna lehetséges akkor,

ha azon gyűlölség, amelyet a t. képviselő úr itt a horvátok részéről a magyar nemzettel szemben kifejtett, olyan általános volna. *(Helyeslés jobbfelől.)* Az egyenes szót ott is szívesen meghallgatják.

Én azt tartom, hogy általánosítani sohasem jó, politikai dolgokban meg egyenesen káros, s így magamnak is volna kifogásom bizonyos tekintetben Kovácevics képviselő úr felszólalása ellen annyiban, amennyiben ő bizonyos hibákat nagyon is általánosít. Nem akarom tagadni azt, hogy egy része annak, amit ő a horvát papságról mondott, igazságon alapul; de annyira, amennyire azt ő tette, általánosítva nem tartom igazságosnak a tételt, és mert nem igazságos, nem is tartom okosnak.

És ha a magam felelősségéről kell hogy beszéljek, midőn azon vádat emelik, hogy a horvát püspökök ellenségei volnának a magyar államnak, miután én voltam abban a helyzetben, hogy a horvát püspökök egy részét az én előterjesztésemre nevezték ki: én ezért a felelősséget utólag is vállalom. *(Helyeslés.)*

S ami különösen a zágrábi érseket illeti *(Halljuk! Halljuk!)*, akit a zágrábi érsekségre én terjesztettem fel, mondhatom, még zenggi püspök korából ismertem őt, de az ő politikai magaviselete soha a legkisebb aggodalomra nem adott okot, sőt ellenkezőleg, voltak nehéz kérdések megoldandók, éppen a fiumei egyházi ügyeket illetően, s ő e tekintetben sem a horvát, sem a magyar kormánynak soha semmiféle nehézséget nem okozott, pedig ez igen kényes pontját képezi az ottani egyházi kérdéseknek.

Nem akarok részletekbe belemenni, nem akarom vitatni egyes emberek magatartását, annyit azonban mondhatok annak feltüntetésére, hogy a vád nem volt egészen igazságos, hogy igaz ugyan, hogy a szószékről több helyütt csináltak politikát Magyarország ellen, de éppen Positovits érsek volt az, aki tudtommal, a dátumot nem tudom bizonyosan megmondani, múlt decemberben vagy az idei januárban, körrendeletben szólította fel a papságot, hogy a szószéken való politizálást hagyja abba.

Szatmári Mór: Hogy jobban vigyázzanak magukra! *(Zaj!)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Ez pozitív tény. Azonban, ha néha csalatkozik az ember valakiben, hiszen az még magában véve nem hiba. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez nagyon könnyen megtörténhetik. Van arra példa elég, hogy valaki hosszú éveken át bizonyos politikát követett, azután egyszerre csak annak ellenkezőjét hirdeti. *(Derültség a jobboldalon.)* Ezt azonban Posilovits érsekre ma sem merem mondani. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

A t. képviselő úr azonban felhozta, megint Kovácevics képviselő úr beszéde nyomán, hogy nem gondoskodott a magyar kormány a horvát kormány orvoslásáról abban az esetben sem, amikor egyenest megsértetett a királyi jog az egyház javadalmak betöltésénél. Erre nézve van szerencsém a képviselő úrnak tudomására hozni, hogy amennyiben történt ilyen hiba, és egy esetben történt, az nem maradt megtorlatlanul. Én kötelességemnek éreztem a magyar kormány közvetítésével a koronát azonnal felvilágosítani a történetekről, amelyek nem feleltek meg sem a magyar közjognak, sem a Felsőes úr e tekintetben fenntartott jogainak, és az illető igenis megtorlásban részesült. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Mulasztás tehát itt sem történt, ha pedig teljes eredményt elérni nem lehetett is, egyelőre mindenesetre a fődolog az, hogy mulasztás nem történt.

A képviselő úr még tovább ment, és itt azután kötelességem nemcsak a horvát kormánynak és a horvát nemzeti pártnak, hanem az egész horvát nemzetnek védelmére kelni. Azt mondta a képviselő úr, hogy azon tavalyi forrongások osztrák pénzzel szítottak.

Lengyel Zoltán: Aktákat tett a ház asztalára! *(Zaj.)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly, Őfelsége személye körüli miniszter: Nekem is tudomásom van és volt azokról *(Halljuk! Halljuk!)*, amiket a t. képviselő úr felhozott. Azok a tények. Igaz, hogy Dalmáciából jöttek a községeknek ilyen átiratok. De vajon azt bizonyítja ez, hogy osztrák pénz volt? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Tomasics mondta!)* Azt nem bizonyítja, hanem bizonyít valamit, igenis azt, hogy idegen pénz lehetett, de annak forrását kinyomozni nem volt lehetséges. Az akkori kormány nem hallgatott ezen dolgokról, a dalmát községeknek és városoknak ilyen értelmű átiratai és felszólításai következtében a magyar kormány közreműködésével megtette a lépéseket az osztrák kormánynál is. Tehát akkor sem hallgatott és türt. nem nézte tétlenül, hogy idegen befolyás észrevétlenül ér-

vényesüljön, hanem teljesítette a kötelességét. De én tagadom, hogy a horvát nemzet, ha tudná, hogy idegen pénz és ilyen idegen pénz vezeti az ő politikáját, ezt egyáltalán eltűrné.

Történt igenis az, hogy egy része a horvát nemzetnek rosszul informálva, azt gondolta, hogy hazafias ügyet szolgál akkor, amikor tényleg felült az idegen befolyásnak, beavatkozásnak. És én meg vagyok győződve arról, hogy ezt meg fogja bánni, meg fogják bánni azok, akik ezt annak idején kezdeményezték. De egyebet mondhatok egész nyugodt lelkiismerettel, és ez igaz örömmel tölt el, hogy azon időben, amelyet ott töltöttem – nem akarom a magam érdeméül felróni – igenis tanúja voltam, és ennek örülök, hogy azon politikának, amelyet a t. képviselő úr itt az utóbbi időben lefestett, még a nyomai is elvesztek Horvátországban, hogy nincs ma Horvátországban párt, amely magát osztrák befolyás alatt érezné, amely ezt megtűrné, mint ahogy elmúlt annak a grancicsárságnak utolsó emléke is, és senki sem kívánja visszahozni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) Várni kell, hogy fejlődjenek a dolgok; ezen negatív eredményt a magam részéről nagyra tartom, és azt hiszem, hogy ezt itt felemlíteni kötelességem volt. (*Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon.*)

D

1904 júl. 23

Komjáthy Béla és Kovácevics István felszólalásai, gr. Khuen-Héderváry Károly uralkodó személye körüli miniszter válasza a horvát kérdés tárgyában az 1904. évi költségvetési vitában

Képv. Napló, 1901—1906, XXVII. 229—240. l.

Komjáthy Béla: T. ház! Az utóbbi időkben a t. házban nagyon sok szó esett a magyarok és a horvátok közt levő viszonyról, és ez nagyon helyes, mert sok égető kérdése van ennek az országnak, de legégetőbb valamennyi között ez a kérdés. (*Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Ezt a kérdést, amelyről annyit beszéltünk, meg kell oldanunk; a halogatás csak növelheti a bajt, amelyet nem tagadhatunk, a tétovázás a baj forrásait csak bővítheti, a fél rendszabályok pedig a létező bajt csak állandósíthatják. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Kovácevics István képviselő úr nemrég egyik beszédében¹ azt mondta, hogy nem helyes dolog ezen viszonyról minduntalan említést tenni, mert az országon kívül állókban azt a véleményt kelthetné, hogy a magyar állam belső viszonyai nem éppen a legszilárdabbak.

Én ezt a nézetet nem osztom, mert véleményem szerint nekünk, a magyar országgyűlés képviselőházának nem az a feladatunk, hogy a létező bajokat eltitkoljuk, sőt ellenkezőleg az, hogy a baj okait kutassuk, és egész erőnkkel odatörekedjünk, hogy azok orvosoltassanak. És higgye meg nekem mindenki, hogy az országon kívülállók, akiknek véleményére a mi helyzetünkben olyan sokat kell adni, nem abból ismerik meg helyzetünket, ha valamit eltitkolunk, hanem ha van bátorságunk és van erőnk a létező bajoknak és azok forrásainak a mélyére tekinteni. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Azt hiszem tehát, hogy kötelességet teljesítek, midőn a függetlenségi és 48-as párt megbízásából és nevében a horvát viszonyokra ezúttal nyilatkozni kívánok. (*Halljuk! Halljuk!*) El fogom mondani nézetemet minden takargatás nélkül, amire különösen azért van szükség, mert ugyancsak Kovácevics képviselő úr beszédében azt mondta, hogy a magyarok és horvátok közti viszony elmérgesítéséhez az ellenzék legújabb magatartása is hozzájárult. Márpedig én mint a magyar ellenzék közt a legnagyobb ellenzéki párt tagja, annak megbízásából ezt a vádat egész tisztelettel magunkról elhárítom, mert ez a párt a magyar állam érdeke, az igazságosság és a méltányosság által vezetettve mindig odatörekedett, hogy a magyar állam elválaszthatatlan részét képező Horvátországnak szeretetét a magyar állam számára megszerezze. Sőt továbbme-

¹ L. A irat.